

Een brede blik op energiezekerheid

De ontwikkelingen op de internationale energiemarkt en de nieuwe geopolitieke context hebben structurele gevolgen voor de energievoorziening van Nederland en Europa. Deze ontwikkelingen moeten niet worden gezien als een tijdelijke verstoring in een verder stabiele marktomgeving, maar als een indicatie dat een nieuw energietijdperk is begonnen met toenemende prijsvolatiliteit en meer structurele blootstelling aan verstoringen in onze energieaanvoer.

In dit paper delen we onze visie op de ontwikkelingen die van invloed zijn op de energiezekerheid van Nederland en Europa. Daarnaast gaan we in op aandachtspunten voor nieuw beleid en mogelijke handelingsopties om energiezekerheid in Nederland te borgen.

Een noodzakelijke verandering in het denken over energiezekerheid

EBN ziet drie ontwikkelingen die een verandering in het denken over energiezekerheid noodzakelijk maken.

1. Toenemende afhankelijkheid van de mondiale energiemarkt

Nederland en de Europese Unie zijn sterk afhankelijk van energie-import (zie grafiek Importkloof op infographic gasleveringszekerheid). Door veranderingen in de eigen productie (sluiting Groningenveld) en het wegvallen van eerdere importbronnen (Rusland) is deze afhankelijkheid de afgelopen jaren sterk toegenomen.

Qua gasgebruik is Nederland nog steeds nummer drie van de Europese Unie. We halen iets minder dan een kwart van het benodigde gas uit Noorwegen, ruwweg een kwart

uit eigen productie en de rest grotendeels als LNG uit de Verenigde Staten. Deze afhankelijkheidssituatie geldt overigens niet alleen voor Nederland, maar voor heel Europa; de Europese Unie importeert tachtig procent van zijn totale gasverbruik. Vervanging van fossiele energie door duurzame alternatieven verloopt langzamer dan gepland en is niet van de een op andere dag geregeld. Daardoor blijft aardgas voorlopig een relevant onderdeel van de energiemix, ook in een transitie naar een duurzamer systeem.

2. Grotere rol voor LNG in het energiesysteem

Sinds 2022 is de rol van LNG in het Europese energiesysteem steeds belangrijker geworden. LNG maakt inmiddels een substantieel deel uit van de totale import. In 2026 dekt LNG de helft van alle Europese gasimporten tegenover slechts 20% in 2021. Na de Russische inval in Oekraïne zette de EU in op de uitrol van duurzame technologie en import van LNG uit Noorwegen, de VS en Qatar om het ontstane gat door het wegvallen van Russische import te dichten. Tot aan het begin van de oorlog in Iran leek dit te werken. Het wegvallen van capaciteit uit het Midden Oosten maakt nogmaals duidelijk hoe kwetsbaar Europa is. De beschikbaarheid en prijsontwikkeling van LNG zijn afhankelijk van mondiale vraag en aanbod, waardoor Europese landen sterk concurreren met andere regio's, met name in Azië. Dit vergroot de gevoeligheid voor prijsfluctuaties en leveringsrisico's.

3. Grotere invloed van geopolitiek op energiemarkt

Geopolitieke ontwikkelingen spelen een steeds grotere rol in de energiemarkt. Dit raakt onder meer handelsrelaties, strategische afhankelijkheden en de bescherming van energie-infrastructuur. Als gevolg van een instabiele

en onvoorspelbare internationale orde, waarin bestaande instituties, afspraken en bondgenootschappen onder druk komen te staan en harde macht wordt ingezet om zaken voor elkaar te krijgen, kan onze leveringszekerheid plotseling onder druk komen te staan, ook als een verstoring wordt veroorzaakt door een gebeurtenis duizenden kilometers verderop. Sabotage van energie-infrastructuur en het dreigen met het plotseling stopzetten van energieleveringen als machtsmiddel horen eveneens bij deze nieuwe realiteit.

Energiezekerheid: aandachtspunten voor nieuw beleid

De hierboven geschetste ontwikkelingen vragen om een brede benadering van energiezekerheid. Centraal uitgangspunt hierbij is dat het energiesysteem bestand moet zijn tegen vaker terugkerende periodes van onzekerheid. Energiezekerheid omvat het vermogen om terugkerende verstoringen op te vangen en daarmee de levering van energie te waarborgen, met inachtneming van wat maatschappelijk aanvaardbaar is.

EBN brengt de volgende aandachtspunten voor een nieuwe strategie voor energiezekerheid graag onder de aandacht:

- **Het benaderen van energiezekerheid vanuit een integrale blik op het gehele energiesysteem waarbij zo snel mogelijke verduurzaming essentieel is.**

De ontwikkeling van een duurzaam energiesysteem in Nederland is de beste borging op het gebied van energiezekerheid. Verduurzaming is een fundament voor een robuust systeem en vice versa. Op weg naar een duurzaam energiesysteem is het borgen van gasleveringszekerheid essentieel. Dit vraagt om een geïntegreerde benadering, waarbij tegelijkertijd wordt ingezet op reductie van het totale energieverbruik, het versnellen van verduurzaming en het afremmen van de daling van de gasproductie.

Ook onze energieopslagen moeten vanuit deze integrale blik worden bekeken. De oorspronkelijke rol en opzet van de opslagen zou moeten worden geherdefinieerd, mede gedacht vanuit de nieuwe (importafhankelijke) marktrealiteit en de toegenomen kans op verstoringen. Verder in de toekomst vraagt de toenemende elektrificatie, met name in de winter, om een grotere inzet van gascentrales als vangnet bij onvoldoende zon en wind. Gasopslagen blijven daarmee onderdeel van onze strategische energie-infrastructuur: als flexibele schil in de gasvoorziening, als strategische reserve en noodvoorraad en in de toekomst mogelijk als borging voor energiezekerheid op het gebied van duurzame elektriciteit, zolang waterstof die rol nog niet kan vervullen (zie infographic gasleveringszekerheid).

- **Van incidentgerichte naar structurele en proactieve risicobeheersing**
Verschuif het beleid van ad-hoc maatregelen in geval van crisis naar een meer structurele en proactieve beheersing van risico's en onzekerheden. En pas deze aan naar gelang de risicosituatie wijzigt.
- **Economische en strategische belang van energiezekerheid**
Het borgen van energiezekerheid is een belangrijke voorwaarde voor het borgen van een sterke economie en aantrekkelijk investeringsklimaat, met name voor energie-intensieve sectoren. Bedrijven hebben concurrerende, stabiele energieprijzen en beschikbaarheid nodig om internationaal te kunnen opereren (zie ook het Draghi-rapport). De huidige situatie met betrekking tot energiezekerheid heeft al geresulteerd in een verslechtering van de internationale concurrentiepositie van Nederland. Dit raakt ook de strategische autonomie van Nederland en Europa.
Ook acute verstoringen in leveringen van aardgas, olie en andere grondstoffen treffen het hart van de economie: logistiek, petrochemische industrie, luchtvaart en de raffinagesector.

Handelingsperspectief

EBN ziet verschillende beleidsopties om de energiezekerheid te versterken:

- **Helderheid over risicobeheersing**
Bepalen welke risico's met betrekking tot energiezekerheid we willen beheersen. Door wie, met welke instrumenten, zowel nationaal als Europees.
- **Investeren in duurzame energie en infrastructuur**
Ambitieuw investeren in de uitrol van duurzame opwekcapaciteit (zon, wind, warmte etc.), batterijen en waterstofopslag. Wat Nederland zelf opwekt, hoeft het niet te importeren. Leg nieuwe (haven)infrastructuur multi-in-

POSITION PAPER: Een brede blik op energiezekerheid

zetbaar en toekomstbestendig aan, zodat faciliteiten niet alleen te gebruiken zijn voor LNG, maar ook voor ammoniak en waterstof.

- **Verminderen van energiegebruik**
Bevorderen van energiebesparing en efficiëntie, onder andere in de industrie en de gebouwde omgeving.
- **Behouden en benutten van binnenlandse gasproductie**
Voortzetten van productie en exploratie binnen de geldende wet- en regelgeving. Het gaat hierbij niet om het structureel verhogen van de huidige jaarproductie, maar om het zoveel mogelijk vertragen van de afname van de jaarproductie, zolang deze lager is dan het binnenlandse verbruik. Het recent gesloten sectorakkoord is een belangrijke stap, maar ook een startpunt. Om de winning op peil te houden moet er in de praktijk versneld worden in vergunningverlening, met name in de projectprocedures. Daarnaast moet er rekening worden gehouden met huidige en toekomstige winningsprojecten in de ruimtelijke ordeningsplannen. Ook moet er voldoende aandacht uitgaan naar de realisatie van een gezonde natuur zodat er ecologische ruimte is voor alle activiteiten in de energietransitie.
- **Versterken van de importstrategie**
Diversificatie van leveranciers en contractvormen met mogelijk samenwerking op internationaal niveau om de onderhandelingspositie te versterken. Dit betreft onder andere het aangaan van contracten voor fysieke levering, vergroten van samenwerkingen met aanbieders en versterken van de eigen onderhandelingspositie, bijvoorbeeld via Europese inkoop en samenwerking tussen de EU, Japan en Zuid-Korea.
- **Bescherming van infrastructuur**
Verder versterken van de bescherming van energie-infrastructuur, in samenwerking met internationale partners.
- **Herdefiniëren van de rol van opslagen**
In het licht van de nieuwe realiteit is het wenselijk om de functie van gasopslagen als instrument voor het borgen van energiezekerheid opnieuw te bepalen voor de komende jaren. Afstemming op Europees niveau is daarbij gewenst. In deze strategie kan per opslag (Norg, Bergermeer, Grijpskerk, Zuidwending en Alkmaar) worden gezien

welke functie (balanceren gasnet, commerciële opslag, seizoensopslag, strategische reserve, noodvoorraad) deze kunnen vervullen, gezien de specifieke kenmerken van de opslagen. En tot slot: de inzet van de opslagen laten meebewegen met de ontwikkelingen in het energiesysteem.

Over EBN

Energie Beheer Nederland (EBN) is een publiek energiebedrijf dat zich inzet voor betrouwbare en betaalbare energievoorziening vandaag en een duurzaam energiesysteem in de toekomst. EBN is een zogeheten beleidsdeelneming waarvan de aandelen voor 100% in handen zijn van de Nederlandse Staat, beheerd door het ministerie van Klimaat en Groene Groei. Vanuit ons kantoor in Utrecht werken meer dan 250 medewerkers aan de opslag en het transport van CO₂, het verduurzamen van de warmtevraag en de leveringszekerheid van Nederlands gas. Meer dan 50 jaar geleden is EBN opgericht om het belang van de overheid te vertegenwoordigen bij de winning van energie – in eerste instantie olie en gas – uit de Nederlandse ondergrond. In het licht van de ontwikkeling naar een duurzame energievoorziening in Nederland zet EBN kennis, kunde en financiële slagkracht in om samen, sneller een duurzaam energiesysteem te ontwikkelen. Daarbij werken wij altijd met samenwerkingspartners en vanuit het publieke belang: ons werk dient de hele Nederlandse samenleving.

Contactgegevens

Kirsten Zondervan
Public Affairs Manager EBN
T: +31 (0) 6 41 01 79 57
E: kirsten.zondervan@ebn.nl

Daalsesingel 1
3511 SV Utrecht
Telefoon: +31 30 233 9000
E-mail: communicatie@ebn.nl

Versie 13-05-2023

Publiek energiebedrijf
van en voor Nederland